

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

דו"ח פעילות העמותה בשנת 2002

בשנת 2002 חלה החרפה ביחסן של הרשויות כלפי מהגרי עבודה. גלי האהדה שהורעפו על עובדים שהיו קורבן לפיגועים שכנו מהר מאד ולא מנעו מן הממשלה להגדיר את גירושם כ"משימה לאומית". ביום 22.07.02 הודיעה ממשלת ישראל על פתיחתו של מבצע גירוש המוני של מהגרי עבודה השוהים בישראל ללא אשרות וקבעה יעד: 50,000 מהגרי עבודה יגורשו מן הארץ עד לסוף שנת 2003. הוקמה מינהלת גירוש, גויסו 400 שוטרים, נוספו מאות מקומות כליאה בכלא מעשיהו, ונפתחו בתי כלא נוספים בנצרת, בצוחר ובחדרה. האוצר, מצידו, העניק "צ'ק פתוח" למימון המבצע הראוותני.

זהו מבצע חסר תקדים בהיקפו אשר נועד לכאורה לפנות מקומות עבודה לישראלים מובטלים. אלא, שבעוד ממהרים השוטרים לעצור רבבות מהגרי עבודה, ממשיכים להגיע לישראל מדי חודש עובדים חדשים. וכך, עובדים וותיקים המודעים לזכויותיהם - אשר מרויחים שכר הגבוה פי שניים ויותר מעובדים המועסקים כחוק - מגורשים, ואילו עובדים חדשים, שאינם יודעים את השפה ואינם מודעים לזכויותיהם ממשיכים להגיע בהזמנת המדינה. עד אשר גם הם יגורשו.

ריבוי המגורשים ופיזורם בין מתקני הכליאה הציב אתגר קשה במיוחד, וחייב את המוקד להיערך לטיפול במספר הפניות ההולך וגדל, בתיעוד ההפרות המתרחשות, בגידול בעתירות לבתי המשפט בנוגע להפרות זכויות ובהגברת הפעילות הציבורית נגד מדיניות הגירוש. כבעבר, מתנדבי המוקד המשיכו השנה לפעול בשני מישורים: האישי והכללי-עקרוני.

עזרה פרטנית, ייצוג וסיוע הומניטרי

הקו החם: בשנת 2002 הקו החם הופעל בימים א-ה בשעות 10:00-14:00 וטופלו כ- 100 פניות בחודש. המתנדבים הגישו סיוע וייעוץ בנושאים של: מעצר וגירוש, בעיות עם מעבידים, בעיות בנוגע למעמד החוקי, החרמת דרכונים, מעמד אישי, ביטוח רפואי, מקרי אלימות ועוד. מאז הקמת מינהלת הגירוש בספטמבר 2002 עלה מספר הפונים באופן ניכר.

ביקור העצורים לפני גירוש בכלא: בשנת 2002 גורשו כ- 6,500 מהגרי עבודה. ב- 68 ביקורים בכלא פגשו מתנדבי המוקד כ- 2,000 עצורים. הם ייצגו אותם בפני בית הדין המנהלי הפועל בכלא וסייעו בשחרורם של כ- 200. הם העניקו יעוץ וסיוע הומניטרי כגון חלוקת טלכרטים, ספרים וביגוד וגבו מן העצורים מידע רב שנאסף במאגר ייחודי. מידע זה עברר עיבוד ושימש כדי לבקר את נתוני הממשלה בפרסומים בתקשורת ובעתירות משפטיות.

סיוע לקורבנות הסחר בנשים: ערכנו 16 ביקורים בכלא נווה תרצה, 4 ביקורים בבתי מעצר משטרתיים וביקורים שבועיים בהוסטל המיוחד לעדות תביעה. ליווינו קרוב למאה עדות תביעה בהליכים המשפטיים שעברו, תוך מתן סיוע נפשי וליווי למרפאות במקרי חירום רפואיים. כמו כן שיתפנו פעולה עם ארגוני סיוע בינלאומיים כדי לסייע בחזרתן הבטוחה של קורבנות הסחר בנשים לארצות מוצאן.

מעקב אחר הפרות זכויות: מתנדבי המוקד תיעדו, התריעו ופעלו נגד הפרות זכויותיהם של מהגרי עבודה וקורבנות סחר בנשים, ושלחו במהלך 2002 298 מכתבים לרשויות השונות בנושאים הבאים:

- 78 מכתבים נשלחו למשרד הפנים בנוגע לביטול צווי גירוש של עובדים חוקיים שהוחזקו במעצר שווא, לשחרור מטעמים הומניטריים ולמימוש הזכות לשחרור בערבות.
- 62 מכתבים נשלחו לבית הדין המנהלי לגבי עצורים שהופיעו בפניו.
- 34 מכתבים נשלחו ליועץ השר לבטחון פנים לעניני עובדים זרים וליחידה לליווי זרים בנוגע להחזקה ממושכת שלא כדין של עצורים, עיכובים במימון כרטיסי טיסה ועוד.
- 76 מכתבים נשלחו ליחידות המשטרה השונות בנוגע לעבירות שנעשו נגד מהגרי עבודה.
- 27 מכתבים נשלחו למחלקת חקירות שוטרים ולמחלקת תלונות הציבור במשטרה בנוגע לאלימות שוטרים בעת מעצר, היעלמות חפצי עצורים, מניעת אפשרות לאיסוף חפצים ועוד.
- 21 מכתבים נשלחו לשירות בתי הסוהר לגבי תנאי המעצר ולסיוע נפשי לקורבנות הסחר בנשים.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

פעילות כללית-עקרונית

1. פעילות משפטית:

בשיתוף עם ארגוני סיוע אחרים, הוגשו מספר עתירות עקרוניות הנוגעות למצבם של מהגרי העבודה בישראל:

- **עתירה נגד מדיניות הכבילה:** ב- 28.05.02 הוגשה לבג"צ עתירה נגד מדיניות הממשלה הכובלת את העובדים למעבידיהם. העתירה הוגשה על ידי התוכנית לזכויות אדם של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב בשם מוקד סיוע לעובדים זרים, קו לעובד, האגודה לזכויות האזרח, רופאים לזכויות אדם, מכון אדווה ועמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי. העתירה הצביעה על הנזקים הקשים של מדיניות הכבילה, ודרשה להעניק לעובדים אשרות עבודה שיאפשרו להם חופש תנועה בין מעסיקים שונים באותו ענף בו הועסקו. בדיון הראשון שהתקיים ב- 01.12.02 ניתנו למדינה 4 חודשים על מנת להשיב על דרך יישומו של תיקון כביכול שהוכנס בהסדר הכבילה, אשר לטענת המדינה פותר את כל הבעיות ומייתר את העתירה. דיון נוסף נקבע לתאריך 22.05.03.

- **עתירה לשינוי חוק הכניסה לישראל:** בעקבות פעילות משותפת של האגודה לזכויות האזרח ומוקד סיוע לעובדים זרים שהחלה ב- 1998, הוכנסו תיקונים לחוק הכניסה לישראל אשר הסדירו את המעצר והגירוש של מהגרי עבודה. אלא שהתיקונים היו בלתי מספקים ובסעיפים אחדים אף מיסדו את האפלייה לרעה של מהגרי עבודה. ב- 28.07.02 הגישו האגודה והמוקד עתירה התוקפת שלושה נושאים עקרוניים: (א) הקביעה כי ביקורת שיפוטית על מעצרו של מהגר עבודה תתקיים בתוך 14 יום ממעצרו ולא בתוך 24 שעות כנהוג עם אזרחים ישראלים. אפלייה זו מעכבת ואף מונעת את שחרורם של עובדים רבים ששהו ועבדו כחוק, או את אלה הזכאים לשחרור בערבות. כמו כן עובדים רבים מגורשים לפני שהובאו בפני בית הדין. (ב) בית הדין שהוקם לביצוע ביקורת שיפוטית אינו עצמאי ואינו עומד באמות המידה שנקבעו בחוק השפיטה שכן השופטים ממונים לתקופה של שלוש שנים בלבד ובהמלצת שר הפנים, שהוא השר הממונה על המשרד שאת החלטותיו בית הדין אמור לבקר. (ג) החוק קבע בנוגע למהגרי עבודה כי מעצר הוא הכלל ואילו השחרור בערובה הוא החריג, בניגוד לנהוג עם עצורים ישראלים לגביהם מתקיים העיקרון כי יש לשקול תמיד חלופה למעצר. דיון ראשון בעתירה התקיים ב- 6.11.02 ובו ניתנו למדינה 4 חודשים להשיב. דיון נוסף טרם נקבע.

- **עתירה נגד מדיניות הגירוש:** המוקד, בשיתוף עם קו לעובד, מרכז אדווה ורופאים לזכויות אדם, הגיש עתירה נגד החלטת הממשלה לגרש 50,000 מהגרי עבודה השוהים בישראל שלא כדין עד לסוף שנת 2003. בעתירה נטען כי גירוש המוני מלווה בהפרות חמורות של זכויות אדם: מעצרי שווא של מהגרי עבודה בעלי אשרה, אלימות משטרתית, הפקרת ילדי העצורים, מעצר לתקופות כליאה ממושכות של אנשים שלא ניתן לגרשם בשל היותם חולים, פליטים וכו', שלילת זכותם של מהגרי העבודה לתנאי מעצר הולמים ושלילת זכותם להליך משפטי הוגן. הדרך לצמצום מספרם של השוהים הבלתי חוקיים ולצמצום האבטלה, נטען, הוא הפסקת הבאתם של עובדים נוספים, אכיפת החוק על מעסיקים והבטחת זכויותיהם של העובדים כך שלא יהיה כדאי להעסיקם. בתקופה שעברה מרגע הגשת העתירה ב- 06.11.02, ועד לדיון בה שהתקיים ב- 23.02.03, החליטה הממשלה על "סגירת השמים" בפני הבאתם של מהגרי עבודה נוספים וכן נפתחו תיקי משטרה כנגד מעסיקים. במהלך הדיון בבג"צ התחייבה המדינה שלא לעצור מהגרי עבודה כל עוד אין מקומות מעצר פנויים, ולאייש עוד תקן של שופט. לאור התחיבות המדינה והשינויים שחלו מאז הוגשה העתירה, בית המשפט דחה את העתירה.

- **עתירה להענקת אשרות שהייה ועבודה זמניות לקורבנות סחר שנשקפת סכנה לחייהן בארצות מוצאן:** מוקד סיוע לעובדים זרים, באמצעות משרד עו"ד "אדם", הגיש ב- 23.07.02 עתירה למניעת גירושן מהארץ של שתי קורבנות סחר בנשים, אשר קיימות ראיות מוצקות לכך שנשקפת סכנה לחייהן בארצות מוצאן לאחר שהעידו נגד הסוחרים. בעתירה נדרשה המדינה להעניק להן אשרות

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

שהייה ועבודה זמניות על מנת שיוכלו לצבור די כסף בכדי להתחיל בחיים חדשים. בעקבות העתירה הוצא צו ביניים האוסר על גירושן של הנשים. תאריך לדין טרם נקבע.

- **עתירה בדרישה לממן ביטוח בריאות לקורבנות סחר המעידות נגד סוחריהן:** מוקד סיוע לעובדים זרים ועמותת רופאים לזכויות אדם, הגישו עתירה ב- 07.08.02 בתביעה להעניק ביטוח רפואי לעדות תביעה. העתירה, שהוגשה באמצעות התוכנית לזכויות אדם של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, טענה כי הנשים הנסחרות סובלות מבעיות רפואיות רבות וקשות כתוצאה מהפשעים החמורים שבוצעו נגדן, אך עד לאחרונה לא זכו לטיפול רפואי, גם בזמן ששהו תחת חסות משטרתית בהמתנה להעיד. העתירה טרם הוכרעה אך בהסדר ביניים שהושג נקבע כי עדות התביעה יטופלו במרפאות החוץ של בית החולים איכילוב בתל-אביב.

עתירות נוספות:

- **החזקת דרכוני עובדים שלא כדין ע"י מעסיקהם:** ב- 23.01.02 הוגשה לבג"צ עתירה כנגד מדיניותם של משרד המשפטים ומשטרת ישראל שלא להעמיד לדין מעסיקים הנוטלים דרכוני מהגרי עבודה. בעקבות העתירה הועמד לדין, לראשונה, מעסיק שהחרים את דרכונו של עובד זר. בנוסף, יצאה הנחייה של ראש מדור חקירות במטה הארצי אל תחנות המשטרה לחקור מקרים של לקיחת דרכונים ע"י מעסיקים העוברים עבירה זו באופן קבוע. אנו עוקבים אחר יישום ההנחייה וסייענו מאז ל- 38 עובדים להגיש תלונות כנגד מעסיקים על החזקת דרכונים. מרבית הדרכונים הוחזרו לבעליהם ו- 7 תיקי חקירה נפתחו.
- **עתירה בתביעה לאפשר למהגרי עבודה השוהים ללא אשרה לחתום על ערבות לשחרור עצורים:** בית הדין בכלא החליט על שחרורו בערבות של ק.ט., אזרח גאנה, כדי שיייע לאשתו חולת האיידס ושניהם יעזבו את המדינה יחד. אולם, פקידי משרד הפנים בנתב"ג סירבו לקבל את שטר הערבות שהוצג בפניהם בטענה שהוא חתום ע"י עובד זר השוהה בארץ שלא כדין. המוקד תקף את תוכן ההחלטה בטענה כי היא מפלה את ציבור הזרים, ולמעשה מונעת ממרביתם שחרור בערבות. העתירה גם תקפה את ההתערבות הגסה של משרד הפנים בהחלטות בית הדין, שהמשרד אמור להיות כפוף לו. בעקבות העתירה הוחלט לאפשר את שחרור העצור, ומאז מתאפשרים שחרורים בערבות גם ע"י מהגרי עבודה השוהים ללא היתר.
- **עתירות לשחרור עובדים סינים ממעצר:** מוקד סיוע לעובדים זרים, האגודה לזכויות האזרח, קו לעובד ומרכז "חיים כהן" להגנה משפטית עתרו בינואר 2002, באמצעות משרד עו"ד "אדם", לבית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים בשם 35 אזרחים סינים בדרישה להורות על ביטול צווי הגירוש שהוצאו כלפיהם, על שיחרורם ממעצר ועל שיבוצם לעבודה אצל מעסיקים חדשים. העובדים הגיעו לישראל כחוק, ושילמו אלפי דולרים על סמך ההבטחה שיועסקו בישראל במשך שנתיים וירוויחו \$750 ל - 200 שעות עבודה בחודש. אלא שעם הגעתם נאמר לחלקם כי אין עבורם עבודה, ולאחרים לא שולמה המשכורת שהובטחה, או לא שולמה כלל. מאוחר יותר המוקד הגיש עתירה נוספת בשם 66 עובדים נוספים. בעקבות העתירות הושגה פשרה לפיה כל העובדים שיימצא להם מעסיק חוקי המעוניין להעסיקם ישוחררו. 87 עובדים שוחררו ואילו 14 גורשו משום שלא ניתן היה למצוא עבורם מעסיק חוקי. עתירות אלה ופעילותן של עמותת "קו לעובד" והמוקד לחשיפת השחיתויות בתחום הבאת עובדים זרים בכלל ועובדים סינים בפרט היו בין הגורמים אשר הובילו את המדינה ליצור "נוהל שמים סגורים" אשר אמור לאפשר לחלק מן העובדים המרומים להשתלב בעבודה אצל מעסיקים אחרים, במקום להביא עובדים חדשים מחו"ל.
- **תביעות אזרחיות הוגשו כנגד סוחרים נשים:** המוקד הגיש במהלך שנת 2002, באמצעות עורכי דין מתנדבים, 2 תביעות נזיקין כנגד סוחרים נשים אשר הורשעו בהליך הפלילי, בתביעה לפיצויים על הסבל שנגרם לנשים בהן סחרו. תביעות אלה מתבררות בבתי המשפט בימים אלה.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

- הצטרפות כידיד בית משפט בעתירת התאחדות הקבלנים לבג"צ: מוקד סיוע לעובדים זרים ביקש להצטרף במעמד "ידיד בית המשפט" לעתירה מטעם התאחדות הקבלנים בה נדרש מהמדינה לאפשר את הבאתם של 20,000 מהגרי עבודה נוספים. המוקד טען כי הפגיעה בזכויות העובדים ע"י המעסיקים היא הגורם העיקרי לכך שמהגרי עבודה עוזבים את מעסיקיהם וכי כל עוד לא ישונה המצב הקיים בו מהגרי עבודה מועסקים בתנאי עבדות, אין לאשר את הבאתם של עובדים נוספים. התאחדות הקבלנים החליטה למשוך את העתירה.

- עתירה לשחרור עובד שנייד שלא בידיעתו: ד.א. הגיע לישראל כחוק כשבדרכו מוטבעת אשרה על שם חברת קדומים. בעלי החברה העבירו אותו לידי חברה אחרת מבלי שיידעו אותו שבכך הוא מפר את תנאי האשרה שלו. הוא נעצר ונכלא. בעקבות עתירה שהגיש המוקד בענינו הוא שוחרר לאחר שהוחזק בכלא למעלה מחצי שנה.

2. קידום חקיקה ושינוי מדיניות:

- חקיקה בנושא הסחר בנשים: עו"ד יונה לרמן, שעבדה במוקד מטעם תוכנית המשפטנים של הקרן החדשה לישראל, עמדה בראש צוות של משפטנים מארגוני זכויות אדם, אנשי אקדמיה והיועצת המשפטית של וועדת הכנסת, אשר גיבש הצעת חוק מקיפה לטיפול בבעיית הסחר בנשים, למאבק בסוחרים ולשיקום והגנת הקורבנות. ההצעה כוללת סיוע נפשי ושירותי בריאות לקורבנות, אפשרות לעבוד בארץ מספר חודשים לאחר תום עדותן, קבלת ייצוג משפטי ועוד.

- פעילות ציבורית בנושא סחר בנשים: מסרנו דו"ח למשרד החוץ האמריקאי בנוגע לבעיה ולטיפול הרשויות בה לצורך הדו"ח השנתי שמפרסמת ארה"ב בנושא. נציגי המוקד הוזמנו להעיד בפני הקונגרס האמריקאי (העדות נערכה באמצעות וידאו קונפרנס). כמו כן הגשנו דו"ח בנושא לוועדת זכויות אדם של האו"ם יחד עם מכון תודעה.

- פניות אל מקבלי החלטות: ערכנו 60 פניות אל מקבלי החלטות בממשלה בנושאים עקרוניים: מדיניות הגירוש, ביטול הסדר הכבילה, אי אכיפת החוק האוסר נטילת דרכונים, מעצרים לא חוקיים, אכיפה לא מספקת בתחום הסחר בנשים, החזקת עדות תביעה במעצר, תנאי מעצר ועוד. למרות שלרוב הפניות היתה השפעה מועטה, הן היו נחוצות כדי להמשיך את המאבק הציבורי באמצעות עתירה לבית הדין המנהלי ובג"צ.

3. עיצוב דעת קהל:

- כתבות: המוקד הביא לפרסומן של למעלה מ-90 כתבות בשנת 2002.
- הרצאות: בשנת 2002 נערכו 53 הרצאות וסיורי שטח בפני אנשי אקדמיה, עורכי דין ומשפטנים, סטודנטים, מורים, פקידי ממשל, פרקליטים ועוד.
- ארועים ציבוריים: בתאריך 21.12.02 קיימנו, זו השנה השנייה ברציפות, אירוע לציון "יום המהגר הבינלאומי" בשיתוף סינמטק תל-אביב, קהילת העובדים הזרים וארגוני זכויות אדם נוספים. האירוע נועד לקדם את ההכרה בקיומם של מהגרי העבודה, לעורר מודעות להפרות זכויות האדם שלהם ולהפנות תשומת לב לתרומתם לכלכלה ולתרבות המקומית.
- פרסומים: פרסמנו דו"ח מקיף, "כי גרים הייתם – עבדות מודרנית וסחר בבני אדם בישראל".

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

תודות

אנו מודים לאנשים האמיצים בקרב קהילות מהגרי העבודה אשר פועלים יחד איתנו למען חברה טובה יותר, ובמיוחד לננה הולדברוק, וואנג קה, אייזיק אסידו, פסטור סלומון, ובנג'מין אוצ'רי נימו. תודה מיוחדת למתנדבי הקו החם, למתנדבים שביקרו וממשיכים לבקר בקביעות מהגרי עבודה בכלא, מגישים להם סיוע ואוספים עדויות על הפרות זכויותיהם, וכן למתנדבים אשר תרגמו עדויות אלה משפות שונות.

עבודתה של עמותת "מוקד סיוע לעובדים זרים" מתאפשרת הודות לתמיכתם של אנשים פרטיים וקרנות וביניהן: הקרן החדשה לישראל, קרן גולדמן, קרן ריץ', אישה לאישה ארה"ב/ישראל, קרן מוריה, קרן גימפריץ', קרן פרידריך אברט, חברת צ'קפוינט ועוד.

מוקד סיוע לעובדים זרים היא עמותה א-פוליטית, ששמה לה למטרה להגן על זכויותיהם של מהגרי עבודה וקורבנות סחר בנשים בישראל. מתנדבי המוקד, למעלה ממאה במספר, מבקרים בקביעות מהגרי עבודה וקורבנות סחר העצורים בכלא עד לגירושם ובמהלך שנות הפעילות תיעדו מאות מקרים של הפרת זכויותיהם. המוקד פועל לשינוי מדיניות הממשלה ולמיגור העבדות המודרנית הקיימת בישראל, באמצעות סנגור וסיוע הומניטרי למועמדים לגירוש ולקורבנות סחר; הגשת עתירות עקרוניות; ופעילות ציבורית.

לתרומות, ניתן לשלוח המחאה למוקד סיוע לעובדים זרים, רח' החשמל 33, תל-אביב 65117 או להפקיד בחשבון העמותה, בנק לאומי, סניף 857, מס' חשבון 015939/95 המעונינים להתנדב מוזמנים להתקשר אל הקו החם בימים א-ה בשעות 10:00-14:00 בטלפון 03-5602530

בתמונה: זמרות אפריקאיות מופיעות ביום המהגר הבינלאומי, 2002
צילום: שרה ווילן